

Zpráva o vydání knihy Úvod do filosofování

Ladislav Hejdánek – Jindřich Bálek

- ◆ rozhovor, česky, vznik: 20. 3. 2012 ◆ poznámka: příspěvek v rámci ranního kulturně zpravodajského pořadu Mozaika na stanici Český rozhlas 3, Vltava
- ◆ interview, Czech, origin: 20. 3. 2012

Zpráva o vydání knihy *Úvod do filosofování* [2012]

[strojový, neredigovaný přepis – model Gemini 3 flash – únor 2026]

--- (2012-03-20 Mozaika – *Úvod do filosofování* [46.25–55.43]_cleaned.flac) ---

Pavel Ryjáček: V nakladatelství *Oikoymenth* právě vychází kniha profesora Ladislava Hejdánka *Úvod do filosofování*. V dnešním pravidelném filosofickém okénku tuhle knihu krátce představíme s Jindřichem Bálkem. Dobré odpoledne.

Jindřich Bálek: Dobré odpoledne.

Pavel Ryjáček: Kniha je co do vydání úplně čerstvá, ale myslím, že co do data vzniku zase není tak nová.

Jindřich Bálek: Ano, je to text, který vychází poprvé, ale vznikl přesně před čtyřiceti lety jako sešity psané z vězení, přesně od listopadu roku 1971 do dubna roku 1972. Hejdánek byl v roce 1971 propuštěn z *Filosofického ústavu* a v listopadu uvězněn pro údajný podíl na letákové předvolební akci, která tehdy upozorňovala občany, že třeba nemusí jít k volbám a tak dále. Byl posléze ještě odsouzen k nepodmíněnému trestu devíti měsíců. Čili to není vězení, které je spojené s *Chartou*, jak by člověka hned napadlo, je vlastně ještě staršího data. Kniha je věnována dceři Ladislava Hejdánka Janě, má formu dvanácti sešitů, z nichž každý má celkem asi kolem deseti krátkých kapitol a ve výsledku je to asi dvousetstránková záležitost. V žánru knižních úvodů do filosofie je to velmi pozoruhodný text a ten fakt, že kniha vznikla ve vězení, se odráží už na první pohled v tom, že tam nejsou žádné tradiční odkazy na literaturu a autor si to ani dodatečně nepřál. Na druhou stranu to není žánr podobný třeba *Dopisům z vězení* Václava Havla, ve kterém to vězení samotné se nějak odráží nebo i reflexuje. Jsou to takové skutečně koncentrované myslitelské kapitoly, naprosto osvobozené od čehokoli dalšího, jako když se člověk vydá na pustý ostrov a tam sepíše to nejpodstatnější, co si v tu chvíli o mnoha filosofických tématech myslí.

Pavel Ryjáček: Teď jsme předpokládám leckoho zaujali, protože být uveden srozumitelnou formou do oblasti v dnešní době mnohým tak vzdálené, jako je filosofie, to je opravdu vzácná příležitost. Ono tohle ovšem není úvod do filosofie, ale úvod do filosofování. Jak vlastně takový typický úvod do filosofie či filosofování vypadá?

Jindřich Bálek: Tak ono těžko říct, který bychom vybrali jako ten typický. Nejčastější je, že nějaký autor, který je sám dlouholetým učitelem filosofie, předkládá určité citáty nebo pasáže z literatury, hotové teze, propojuje je nějakým vysvětlujícím komentářem. Některé textové pasáže z dějin filosofie mají téměř takovou kanonickou povahu a každý autor takového úvodu si potom vytváří určitý svůj vysvětlovací aparát, jak ty myšlenky více či méně zpřístupnit. Jsou samozřejmě autoři obratnější, jsou autoři méně obratní a všichni vědí, že to není vůbec lehké uvést někoho do filosofie. Jsou úvody, kdy ty vysvětlující komentáře jsou často krkolomnější a složitější než ty původní texty, které mají vykládat. Ale psát úvod do filosofie je zkrátka problém. A ten základní problém spočívá v tom, jestli vůbec můžeme mluvit o filosofii zvenčí a jestli se vůbec ten úvod do něčeho, jako je filosofování, může podařit. To je palčivá otázka, které si každý autor více či méně je vědom, a Ladislav Hejdánek si toho je vědom hodně. Jemu jde v první řadě o to nějak vtahovat do živého myšlení a živých problémů, ne se jenom vyzbrojovat citáty ze slavných knih od slavných myslitelů nebo citovat jiné, kteří také někoho citují. Známe jenom jednu knihu, která je svým způsobem podobná, a to je *Úvod do filosofie* Karla Jasperse, což jsou rozhlasové přednášky, tam se taky nedá odkazovat a citovat.

Pavel Ryjáček: My si teď můžeme v krátkosti poslechnout, co nám o knize řekl sám autor, tedy Ladislav Hejdánek.

Hejdánek: Ten úvod do filosofie je takovej bastard. Proto taky je to nazváno nikoli „do filosofie“, ale „do filosofování“. Do filosofie není třeba uvádět, v tom smyslu, že když někdo by nebyl uveden do filosofie, tak že by zůstal nedotčen. Ta situace je úplně jiná. Každý, kdo se narodí v evropské zemi nebo v zemi, kde ta evropská tradice nějak zapůsobila, tak je dotčen tou filosofií v momentě, kdy se naučí mluvit. Ne dotčen definitivně, nýbrž dotčen každým pokusem mluvit a porozumět tomu, co říká ten druhý.

Pavel Ryjáček: Otázka pak je, jestli se ve škole nezkaží, protože s úvodem do filosofie se setkal snad každý

z nás, kdo studoval nějakou alespoň střední humanitně zaměřenou školu. Nicméně to nebyla filosofie, to nebyl úvod do filosofování.

Jindřich Bálek: Tak často skutečně není. Hejdánkuv úvod se ale nevymezuje jenom vůči tomu, co se na středních školách chce probrat během půl roku občanské výchovy, což je absurdně krátká doba, ale tam je i určitý akcent v podstatě i proti tomu akademickému provozu, v tom akademickém prostředí, protože tam se snadno stane, že jenom takové to množství odkazů a sekundární literatury a toho všeho, co je už o filosofii napsáno, že tohle všechno jenom naroste do obřích rozměrů a ten samotný prvek myšlení, té živé události toho, že nás zajímá nějaký pojem a teď se dobíráme jeho souvislostí, ten se může snadno vytratit.

Pavel Ryjáček: Mně někdy připadá, že dnešní adept filosofie se dozvídá neuvěřitelné kvantum poměrně zbytečných informací. Nevím, jestli to je specifikum české.

Jindřich Bálek: Tak já myslím, že svým způsobem není a že paradoxně země, které mají ve vyučování filosofie delší tradici, mohou mít někdy větší problém uvádět nějaké studenty do skutečně živého filosofického myšlení. Na druhou stranu některé ty učebnice potom jsou třeba preciznější nebo lépe vypracované, to zase bych nezpochybňoval. Ale školní systém v Evropě nebo v Americe je takový, že nějaké hotové poznatky drtivě vládnou nad čímkoli ostatním, a to i na velmi slavných školách. Tuto skutečnost potvrzuje i profesor Hejdánek, který v 90. letech se mohl podívat na jednu z prestižních francouzských škol.

Hejdánek: Byl jsem potěšen, když potom ve Francii jsem měl tu ohromnou možnost být přítomen tři hodiny v jedné třídě *Lycée Voltaire*, kde se přednášela filosofie deset hodin týdně. Říkal jsem tomu profesorovi: „To je úžasný, u nás maximálně dvě hodiny, většinou jedna hodina týdně.“ On říká: „Tohle nepomůže, deset hodin, ani dvacet by nepomohlo. Oni jsou už všichni zkažení. To je pozdě v primě, to je z poslední třídy. Ale o filosofii nemají páru.“ Deset hodin... Pravda je, že on to dělal jinak, že je nepoučoval o filosofii, ale byla diskuse. On říkal: „To je jediná věc, co se dá dělat, diskuse.“ No jo, jenže v té diskusi oni nemají dojem, že pracují vědecky. Oni v té diskusi mají dojem, že prostě to je rétorické cvičení.

Pavel Ryjáček: Takže u nás platí, že žáci a studenti jsou poučováni o filosofii, a ne že filosofují.

Hejdánek: Ano, jinak to nejde, protože většinou ti učitelé, profesori, kteří to mají na starosti, sami o filosofii nemají páru.

Jindřich Bálek: Takže když se na závěr vrátíme k tomu *Úvodu do filosofování* Ladislava Hejdánka, není to v žádném případě o moc jednodušší text, než jsou některé jeho texty, které známe, ale je to velká šance vstoupit do filosofie trochu jinou cestou, než je obvyklé, a dává to i určitou sílu nepodlehnout takovému tomu školnímu nebo akademickému provozu. V Česku máme řadu trochu samorostlých filosofů, kteří nejsou tak mezinárodně slavní, ale jsou schopni mimořádně živého inspirativního myšlení. Je to často paradoxně díky velmi špatné tradici filosofie na školách. Jsou ale zkrátka jisté šance proměnit tenhle handicap v určitou výhodu.

Pavel Ryjáček: Tolik ke knize Ladislava Hejdánka *Úvod do filosofování*. Jindřich Bálek, děkuji a na slyšenou. Pěkný den.